

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 19. julija 1882.

**O b s e g:** Ne pozabimo senožet! — O premembi domovinske postave. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Obravnave iz deželnih zborov. — Mnogovrstne novice. — Aleksandrija v ognji. — Naši dopisi. — Novičar.

## Gospodarske stvari.

### Ne pozabimo senožet!

(δ. π.)

Zapreke rodovitnosti so po naravi in legi senožeti različne, mnogo se jih dá odstraniti, mnogo celó ne. — O zaprekah rodovitnosti, katere celoti ali obstanku senožet preté, kakor: dereče vode, katere odtrgavajo, ali plazovi, ki posipavajo velike dele senožeti, ni treba tukaj obširneje govoriti, ker so to nevarnosti, katerim nasproti se tudi sicer manj skrben lastnik gane in brambe poskuša, ako ne presega njegovih moči.

Drugače je pa, ako dereče vode ali plazovi preté uničiti cele skupine bodi si senožeti ali družega poljá, včasih tudi celih vasi. V takih prilikah treba je v pravem času misliti na skupno brambo po dobrem prevdarku skušenih strokovnjakov; o takih prilikah pa je treba, ako bi stroški in delo presegalo moči prizadetih, za časa obrniti se do občinskih, okrajnih, deželnih ali celó državnih oblastnij za pomoč; tako pot nastopilo je uže mnogo posestnikov različnih krajev — zadnji čas izrekoma posestniki vipavske doline — z dobrim vspehom.

Enake splošne zapreke rodovitnosti so večja močvirja, na pr. ljubljansko močvirje.

Pri takih razmerah sicer ni izključeno, da si deloma pomaga tudi posamezni gospodar, toda tako ravnanje bilo bi prepočasno, predrago in v velikem oziru za vso skupino deležnikov sploh nedosegljivo. Pri takih prilikah je tedaj združenih moči in enotnega delovanja treba. Le tako je mogoče, preobilno mokroto popolnem odpraviti s stroški, kateri se povračajo v stalnem večem in boljšem pridelku.

Da uže pri splošnih zaprekah rodovitnosti ostanemo, omeniti je še prevelike suše, premalo mokrote. Kakor se močvirje redno le v nižinah nahaja, tako je prepičla mokrota sploh značaj gorskih senožeti. Veča ali manja vlažnost ravna se po različnosti lege (solnčne ali senčne), po različnosti tal: globoke ali plitve prsti, rahle prhlice ali močne ilovice in po različnosti podlage pod rodovitno prstjo: bodi si pesek, trda skala, apnenik ali škrljavka z ilovico itd. — To so sploh naravne podlage večje ali manje rodovitnosti, katerih preminjati ni v človeški moči, katerim se sploh mora človek podvreči, na katere se pa moder gospodar zmiraj ozira, tako, da povsod skuša samo ono pridelovati, za kar je dotično zemljišče po svoji legi in tleh najbolj pripravno.

Ker so strme solnčne lege s plitvo prstjo, posebno vrh apnenka ali peska za travnik zeló neugodne, umni gospodar ne bo tratil svojih moči, da bi prisilil v takih krajih travnik, ki bi morebiti pogojzden prinašal primeroma največi dohodek. To veljá o takih zaprekah rodovitnosti sploh; pri vsem tem je pa v posameznih slučajih mogoče in se spleča v večih ali manjih mejah tudi take zapreke odstraniti.

Da se tedaj povrnemo k vsakdanjim, navadnim zaprekam rodovitnosti, omenjamo tukaj le tistih, katere odstraniti še naši gospodarji dostikrat opuščajo. Te so: Razkopati groblje, pogosto razgrabljati mravljišča in krtine, ter stanovitno s korenino vred izkopavati grmovje.

Grjega ni in nič bolj ne izdaja zanikrnega gospodarja, kakor to, ako vidimo sicer lepo ravno senožet, polno obkošenih mravljišč in leta starih krtin. Ako gospodar take male snažnosti ne privošči svoji senožeti, kedaj še le pride do misli, zboljšati jo z gnojem ali z napeljavanjem vode?

### O premembi domovinske postave.

Gospod Friderik grof Marenzi v Trstu izdal je ravnokar brošurico, v kateri na kratko, pa dobro premišljeno nasvetuje nekatere prav temeljite premembe naše domovinske postave z narodno konservativnimi načeli. — Dosedanji razgovori o teh premembah sukali so se večidel okrog prašanja, kako varovati kmetijske občine previsokih bremen, katera jim nastajajo vsled domovinske postave.

Gospod pisatelj sega dalje, ter hoče sploh občine varovati potujčenja in neopravičenega vpliva tujcev na občinsko upravo, posebno sprejem tujcev za občane hoče pisatelj dopuščati redno le tedaj, kedar bi po dolgem bivanji v občini dali zanesljive dokaze, da so po jeziku in vsem mišljenju uže sprejeli naravo občanov domačinov. Loči pa strogo domovinstvo, oziroma občanstvo, od pridobitve pravice preskrbljenja za slučaj uboštva. Pisatelj sicer sam in po pravici trdi, da se njegovi nasveti vsi ne morejo sprejeti, ker so se naše razmere od l. 1848. v tem oziru uže preveč predrugačile, toda skrb Slovencev, svojo narodnost povsod braniti ter izrečen namen pisateljev, občanom varovati njihovo narodnost, nam je dosti vzroka, rojakom in posebno merodajnim krogom podati nasvete pisateljeve v prevdarek z željo, da nam tudi pomagajo najti pravo pot pri sila potrebnih premembah domovinske postave.

Pisatelj nasvetuje:

1. Naj bi se po §. 1. domovinske postave dodala naredba, da obstaja razun avstrijskega državljanstva tudi še posebno deželanstvo, katero bi se delilo v avstrijsko-nemško, poljsko, česko slovensko itd. — Po tem, se ve da, bilo bi treba, da bi vsaka dežela obsegala samo eno narodnost.

2. §. 2. naj bi se glasil: Samo državljani morejo pridobiti deželanstvo in občanstvo. Vsak državljan mora biti pristojen v deželi (narodu) in ud ene občine one dežele itd.

3. §. 5. imel bi se glasiti: Domovinstvo se pridobi, in to, domovinstvo v širjem pomenu ali deželanstvo:

- a) po rojstvu od očeta deželana (ki je spadal k narodu deželnemu);
- b) pri ženah vsled možitve z deželanom, in
- c) pri tujcih vsled ponarodjenja, katero pa še le nastopi v tretjem rodu, tistega, ki je za to prosil vsled rojstva in vkupa, ako je prosilec s svojimi otroci vred neprenehoma in neoporečno v deželi bival, ako so njegovi potomci rojeni od mater deželjank, ako je družina opustila vse zveze s prejšnjo domovinsko občino in deželo in se je sploh tako poprijela postav navad in šeg dežele, da med njo in domačini ni več posebnega razločka.

4. V prvem stavku §. 6. ostala naj bi beseda „zakonski“, namesto ostalih stavkov pa naj bi se določilo, da se ima z nezakonskimi otroci neznanega očeta ravnati tako, kakor z najdenci.

5. §§. 8., 9. in 10. naj bi po vsem ostali.

6. §. 11. naj bi se glasil: Vdove obdržé domovinstvo one občine, v kateri je domovinstvo imel njen sopro.

Ako se zakonski vsled krivde ženina ločijo, razdružijo, ali ako se zakon izreče neveljaven, povrne se žena v one domovinske razmere itd.

Ako se ločeni ali razdruženi zakonski zopet združijo, zopet dobi domovinstvo možovo.

7. Izostal naj bi tudi §. 12.

8. V §. 13. naj bi se besede „zakonski“ in „ali zakonske matere“ izpustile.

9. Določila §. 14. naj bi se razširila na državne služabnike sploh.

10. Naj bi §. 16. in 17. tudi izostala.

11. V §. 18. naj bi se izpustile končne besede: „ali dokler si drugod domovinstva ne pridobijo“.

12. Ker ima §. 19. le malo in slabih dokazil za odločitev narodnosti, oziroma domovinstva osebe, naj bi se namesto onega sprejelo to-le:

„§. 19. Ako politična gosposka prve instance po kakoršnikoli poti izvé, da je pri osebi državljanstvo ali domovinstvo (v širjem in ožjem pomenu) neznano, jo ima zaslišati ter v zapisnik še posebej vpisati:

- a) Katere vrste (tipus) človeštva je oseba?
- b) katere jezike govori in kateri je njen materni jezik?
- c) ali se zaveda narodnosti in katere?
- d) katere vere je?
- e) Temu bi bil dodati kratek popis življenja dotične osebe, ter naj bi se po mogočnosti dognalo ime njeno, njeni stariši in dedi, kje so oni bili rojeni, kje so bivali, za katere občine številjenje so bili k vojaštvu potrjeni. Ako vse te poizvedbe kažejo eno narodnost in eni domovinski kraj, tedaj naj se oseba oni deželi, onemu kraju oddá, za katero je domovinstvo po izvedbah najbolj vtr-

jeno. Pri enakih dokazilih za različne kraje odloči naj žrebanje brezdomovinca ali njegovega pooblaščenca.

Ako bi bilo državljanstvo osebe dvomljivo, se ima po dogovoru z dotično drugo državo po diplomatični poti, in ako bi bila mnenja različna, po nepristranskem zaupniku določiti, katerega volite obe stranki; ako pa bi bilo državljanstvo gotovo, ne pa deželanstvo, tedaj odloči, ako bi se dotični deželski oblastniji ne mogli zediniti, ministerstvo za notranje zadeve.“

13. Izostati bi moral §. 21., toda bi se moralo razširiti za vse dežele določilo, da mora imeti vsaka občina imenik občinski (matriko) z dvema oddelkoma „domačini“ in „tujci“, zadnji z dvema pododdelkoma „tujci oglašeni za domovinstvo“ in „tujci brez stalnega bivališča“.

14. V §. 22. naj bi se v drugem stavku po besedi „domačini“ uvrstile besede: „in tisti državljani, ki so v občini neprenehoma in neoporečno bivali vsaj deset let.“

15. K §. 25. drugemu stavku naj bi se dodalo: „Vendar pa je politična oblastnija vezana, ako bi občina v skrbi za uboge po svoji dolžnosti ne zadostovala, dotične uboge na stroške njihove občine najbližjemu zavodu za uboge odp slati, da se tam za nje skrbi“.

16. Stavek prvi §. 27. naj bi izostal, drugi stavek pa naj bi se glasil: „Občinam gre iz državnih zalog povračilo stroškov za oskrbovanje ubogih najdencev“.

17. V §. 28. naj bi se namesto besedi „domovinska občina“ reklo: „občina, v kateri gre ubogemu podporo bivališče“.

Enako bi se moral spremeniti §. 30.

18. V §. 35. naj se namesto besedi: „Ob času itd.“ stavi: „Domovinstvo v občini ima“.

§. 40. naj bi izostal.

19. K §. 41. bi bilo opomniti, da naj bi bilo vsakemu občanu prosto, pritožiti se zoper vpis v občinski imenik (matriko) v 8 dneh pri okrajni politični gosposki.

20. Drugi stavek §. 49. naj bi odpadel, in pomisliti bi le bilo, ali in kako naj bi se ponarodenim osobam in njihovim naslednikom zavoljo nevrednosti odvzele pridobljene pravice.

21. Konečno je opomniti, da bi se dosledno morali spremeniti občinski redi, državna temeljna postava od 21. decembra l. 1867. in druge dotične postave.

## Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ladije ima Št. Peterska bazilika tri. Obok glavne, srednje, 44½ metrov visoke in 26 metrov široke, podpira na vsaki strani po pet velikanskih podslomb. V stranski dve ladiji pada svitloba od zgoraj skoz štiri manjše kuplje na vsaki strani; stranskim dvem ladijam prizidane so po obeh straneh še po štiri kapele. Osredje cerkve, odkjer se razprostirata na strani velikanski dve glavni kapeli, kronano je z ogromno velikansko kupljo, ki je tako visoka, da bi pod njo lahko postavil sloveči dunajski Št. Štefanski zvonik. Velika je ta kuplja neki ravno tako, kakor nekdanji, vsem malikam v čast pozidani paganski tempelj „Pantheon“, in s tem je slavni